

**ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ԱՐՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԱՄՓՈՓ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ**

Մշտադիտարկումների օբյեկտը	Մշտադիտարկումներ ի վայրը	Միջին ցուցանիշը	Մշտադիտար- կումների տեսակը	Հաճախականությո ւնը	Միջինացված արդյունքը ¹
1	2	3	4	5	6
Մթնոլորտային օդ	Բացահանքի տարածք, ՋՏԿ-ի տարածք, ճանապարհներ, արտադրական հրապարակ	Փոշի	Նմուշարկում, նմուշների լաբորատոր վերլուծություն Չափումներ ավտոմատ չաձման սարքերով	Աշխատանքների ընթացքում, յուրաքանչյուր շաբաթ	0.12մգ/մ³
		Ազոտի երկօքսիդ			0.18մգ/մ³
		Ածխածնի օքսիդ			3մգ/մ³
		Մուր			0.13 մգ/մ³
Մակերևութային ջրեր	Նախատեսված չէ				
Ստորգետնյա ջրեր	Նախատեսված չէ				
Հողային ծածկույթ	Արտադրական հրապարակ, ՋՏԿ-ի տարածք, Հանքի տարածք	Հողերի քիմիական կազմը	Նմուշարկում, նմուշների լաբորատոր վերլուծություն Չափումներ	Տարեկան մեկ անգամ	Fe 54028 մգ/կգ Mn 1073 մգ/կգ Zn 196 մգ/կգ Sr 418 մգ/կգ Cu 352 մգ/կգ Mo 17 մգ/կգ Cr 56 մգ/կգ Hg <5 մգ/կգ As 45 մգ/կգ Pb 26 մգ/կգ Ni 41 մգ/կգ V 29 մգ/կգ Se <5 մգ/կգ
			ավտոմատ չափման սարքերով	Ամսական մեկ անգամ	
Վայրի բնություն,	Ընդերգոգտագործման	Տարածքին	Հաշվառում,	Տարեկան մեկ	Բուսական և

կենսամիջավայր, կարմիր գրքում ընդգրկված, էնդեմիկ տեսակներ	տարածքին հարակից շրջան	բնորոշ վայրի բնության ներկայացուցիչներ ի քանակ, աճելավայրերի և ապրելավայրերի տարածք, պոպուլյացիայի փոփոխություն	նկարագրություն, քարտեզագրում	անգամ	կենդանական տեսակներ չեն դիտարկվել
Աղմուկ և թրթռում	Նախատեսված չէ				
Ոչ վտանգավոր թափոններ	Նախատեսված չէ				
Վառելանյութերի պահեստարաններ	Հանքավայրի տարածքում վառելանյութերի պահեստարաններ չկան				
Ցիանային լուծույթների օգտագործման հետ կապված ենթակառուց- վածքներ	Հանքավայրի տարածքում ցիանային լուծույթների օգտագործման հետ կապված ենթակառուցվածքներ չկան				
Լեռնատրանսպոր- տային սարքավորումների աշխատանքային վիճակ	Բոլոր սարքավորումներն անցել են տարեկան տեխնիկական ստուգում				

ՀՀ Կոտայքի մարզի Եղվարդի ավազակոպճային խառնուրդի հանքավայրի տարածքում

մշտադիտարկման կետերի քարտեզ

- Հարակից տարածքի կենսաբազմազանության կետ
- Մթնոլորտային օդի մշտադիտարկման կետ
- Հողի աղտոտվածության մշտադիտարկման կետ

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

Հանքավայրի տեղադիրքը. ՀՀ Կոտայքի մարզի Եղվարդի ավազակոպճային խառնուրդի հանքավայրը գտնվում է Եղվարդ քաղաքից 3.0կմ արևմուտք: Այն տեղակայված է Եղվարդի հրաբխային սարավանդի հարավային լանջին և զբաղեցնում է 4.04 հա տարածք 1282-1303մ բացարձակ բարձրությունների վրա: Մոտակա բնակավայրերն են՝ Եղվարդ (2,15կմ), Կարբի (4,7կմ), Նոր Երզնկա (3.0կմ), Աշտարակ (5.5կմ) և այլն, որոնց հետ կապված է բարեկարգ ասֆալտապատ և հողածածկ ավտոմոբիլային ճանապարհներով:

Երկրաբանական կառուցվածքը. Եղվարդի ավազակոպճային խառնուրդի հանքավայրը գենետիկորեն կապված է վերին չորրորդականի ժամանակակից ալյուվիալ-լճային առաջացումներին: Դրանք հանքավայրի ողջ տարածքում ներկայացված են մանրազլաքարերի, կոպճի, ավազների ու կավերի չտեսակավորված խառնուրդով, որն ըստ բեկորային նյութի չափերի ու քանակի վերագրվում է ավազակոպճային խառնուրդին:

Օգտակար հաստվածքի հզորությունը հանքավայրում տատանվում է 4.9-20.5 մ սահմաններում, կազմելով միջինը՝ 13.94 մ: Հանքավայրի ամբողջ տարածքում օգտակար հանածոն բացված է հին բացահանքով:

Հանքավայրի սահմաններում ԱԿԽ-ի կուտակը համատարած հիմնատակվում է ալյուվիալ կավերով ու ավազակավերով, որոնց մակերեսը հանդիսանում է օգտակար հանածոյի ստորին երկրաբանական սահման, որը գործնականում համընկնում է 1282 մ բացարձակ բարձրության նիշին:

Նախկինում անցած բացահանքի ճակատային մասերում ամենուր մերկանում է ավազակոպճային կուտակը, որում կոպճի հատիկային չափերը հիմնականում տատանվում են 1-2 սմ-ից մինչև 5-10 սմ: Շատ փոքր տարածում ունեն մանրազլաքարերը, որոնց չափերը հասնում են 20-25 սմ-ի: Մակերեսային մերկացած մասի առանձին տեղերում՝ բների ու կղզյակների ձևով նկատվում է կոպճի կամ ավազի որոշակի գերակայություն, սակայն ընդհանուր առմամբ կուտակի նյութական կազմը բավական կայուն է:

ԱԿԽ-ի խոշորաբեկոր նյութը հիմնականում ներկայացված է հրաբխային ապարներով, բաղկացած անդեզիտային, անդեզիտաբազալտային, բազալտային և այլ կազմի ապարների բեկորներից: Բեկորային նյութը հիմնականում հղկված է և ներկայացված ձվաձև, ոսպնյակաձև, երբեմն գնդաձև տեսքերով:

Ըստ դիտարկումների օգտակար հաստվածքում կավային նյութի առանձին շերտեր չեն հանդիպում: Կավային նյութը ԱԿԽ-ում գտնվում է հիմնական զանգվածում ցրված (փոշեացած) վիճակում: Կավային մասնիկների գերակշռող մասը գտնվում է ավազային ֆրակցիայում:

Ըստ կատարված դիտարկումների և լաբորատոր տվյալների հանքավայրի ավազա-կոպճային խառնուրդի նյութական ու հատիկային կազմը և ֆիզիկամեխանիկական հատկությունները բավական կայուն են: Դրա տարածքում սողանքային երևույթներ և փլուզումներ հայտնաբերված չեն:

Ըստ երկրաբանական կառուցվածքի բարդության, համաձայն «Պինդ օգտակար հանածոների հանքավայրերի պաշարների և կանխատեսումային պաշարների դասակարգման» հրահանգի հանձնարարականների, հանքավայրը վերագրվում է 1-ին խմբին:

- Ամենամեծ երկարությունը - 280մ,
- Ամենամեծ լայնությունը - 175մ,
- Բացահանքի ամենամեծ խորությունը - 20.6մ,
- Մակաբացման ապարների միջին հզորությունը - 0.0մ,
- Օգտակար հանածոյի միջին հզորությունը - 13.94մ,
- Օգտակար հանածոյի հաշվեկշռային պաշարների քանակը - 563.2հազ. մ3,
- Օգտակար հանածոյի արդյունահանվող պաշարների քանակը - 455. 7հազ. մ3,
- Օտարման մակերեսը - 4.04 հա:

Հաստատված պաշարները.

Հանքավայրի պաշարները հաստատվել են ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 17. 08. 2022թ թիվ 2477-Ա հրամանով ըստ A կարգի 563. 2հազ. մ3 քանակով:

Հանքավայրի շահագործման լեռնատեխնիկական պայմանները.

Բացահանքում արդյունահանումը կատարվում է առանց հորատապայթեցման աշխատանքների կիրառման էքսկավատոր-ավտոինքնաթափ լեռնային համալիրի միջոցով: Հանույթային և բարձման աշխատանքների իրականացման համար նախատեսված է 2.0մ3

շերեփի տարողությամբ Komatsu PC 200 մակնիշի հակառակ թիով էքսկավատորը, որի արտադրողականությունը հաշվարկվել է 352.8մ3/հերթ:

Մակաբացման ապարները նախագծված բացահանքի եզրագծի մեջ բացակայում են ուստի մակաբացման աշխատանքներ չեն նախատեսվում:

Բացահանքը մշակվում է ընդլայնական ընթացաշերտերով, միակող մշակման համակարգով.

- աշխատանքային հանքաստիճանի բարձրությունն ընդունված է 5մ,
- հանքաստիճանի թեքության անկյունը՝ 55°,
- հանքակողերի թեքության անկյունը՝ 45°,
- անվտանգության առափնեների լայնությունը՝ 2մ:
- աշխատանքային հրապարակի ամենափոքր լայնությունը՝ 30մ:

Շրջակա միջավայրի հակիրճ նկարագրիր.

Եղվարդի ավազակոպձային խառնուրդի հանքավարը գտնվում է ՀՀ Կոտայքի մարզում Եղվարդ համայնքից մոտ 2,15կմ արևելք, Կարբիից՝ 4,7կմ արևմուտք-հյուսիս-արևմուտք, Նոր Երզնկայից՝ 3,05կմ հարավ-արևմուտք (նկար 1-2): Տեղամասի կենտրոնի աշխարհագրական կոորդինատներն են ըստ Գրինվիչի՝ հյուսիսային լայնության -40°19'23", արևելյան երկայնության -44°26'30": Տեղամասը տարածքը տեղադրված է 1310-ից մինչև 1330մ բացարձակ բարձրությունների վրա:

Արդյունահանման նպատակով հայցվող տարածքում 1961-62թթ.-ին կատարվել են շինարարական ավազի երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքներ, այնուհետև արդյունահանում: Ռելիեֆը ունի խիստ արտահայտված տեխնիկական բնույթ՝ բազմաթիվ բացահանքերով, հանքաստիճաններով:

ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 2017 թվականի հունիսի 9-ին ընդունված «Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն ձևավորվել է Եղվարդ բազմաբնակավայր համայնքը, իր մեջ ներառելով Եղվարդ, Զովունի, Զորավան, Բուժական, Արագյուղ և Սարալանջ համայնքները: Եղվարդ համայնքում գյուղացիական տնտեսությունները հիմնականում զբաղված են դաշտավարությամբ,

այգեգործությամբ և անասնապահությամբ: Համայնքի գյուղացիական տնտեսությունները հիմնականում զբաղված են ցորենի, գարու, բազմամյա խոտաբույսերի, խաղողի, ինչպես նաև բանջարաբուստանային մշակաբույսերի արտադրությամբ, որը խիստ զգայուն է շրջակա միջավայրի նկատմամբ և մեծապես կախված է բնության քմահաճույքից: Ընդահուր առմամբ համայնքում արտադրվում է խնձոր, տանձ, ծիրան, կեռաս, բալ, ընկյուղ, միս, կաթ, բուրդ, ձու, մեղր և բանջարաբուստանային մշակաբույսեր: Համայնքում գործում են հացի և հացամթերքների, գինու, կոնյակի, կոշկեղենի, մետաղյա առարկաների արտադական կազմակերպություններ: Անհատ ձեռնարկատերերի կողմից կազմակերպվում են հացի և հրուշակեղենի, մետաղապլաստե դռների և լուսամուտների, կահույքի և այլ արտադրություններ: Արտադրված արտադրանքի սպառման հիմնական շուկան Հայաստանի Հանրապետությունն է: Եղվարդի ավագակոպճային խառնուրդի հանքավայրի տարածքը գտնվում է Եղվարդի սարահարթի սահմաններում և բնութագրվում է մեղմաթեք, հարթաբլրային ռելիեֆով, բացարձակ բարձրությունները տատանվում են 1310-1330մ սահմաններում:

Եղվարդի սարահարթը զբաղեցնում է Հրազդան-Քասախ գետերի միջագետքի կենտրոնական հատվածը: Արևելքից սարահարթը երիզվում է Հրազդան գետի հունով, հյուսիսից՝ Արայի լեռան հարավային լանջով և Արայիգետ գետակի ստորին հոսանքով, արևմուտքից՝ Քասախ գետի ձորով, հարավից՝ Արարատյան դաշտը սահմանափակող բեկվածքով:

Կառուցվածքային տեսակետից Եղվարդի սարահարթը գտնվում է լայնարձակ սինկլինորիումի տարածքում, որը կազմված է միոցենյան գիպսաբեր և աղաբեր կավերի և քարաղի հզոր նստվածքային շերտերով: Մինչև բազալտային կազմի ծածկոցային լավաների գոյացումը, ռելիեֆի կոնտինենտալ զարգացման շրջանում տվյալ սինկլինորիումի տարածքով անցնում է լայն գետահովիտ, որը հանդիսանում էր այնուվիպալ առաջացումների հզոր զանգվածքներ:

Եղվարդի սարահարթի ձևավորումը կապված է Արայի լեռան վերին պլիոցենյան հասակի էֆուզիվ գործունեության և Արագած լեռան հարավային լանջի չորրորդական լավային ծածկոցների հետ:

Սարահարթին բնորոշ է ընդհանուր թեքություն հյուսիսց հարավ: Արևմուտքում, դեպի Քասախ գետի հովիտը սարահարթը իջնում է կտրուկ լանջի տեսքով, իսկ արևելքում, դեպի

Հրագրան դետի հովիտը ձգվող հատվածում հստակ արտահայտված են երկու, առանձին հատվածներում՝ երեք էրոզիոն դարավանդներ:

Սարահարթի ռելիեֆը հարթավայրային է, ալիքավոր-բլրային: Արայի լեռան զանգվածից դեպի հարավ տարածվում է հարթ գոգավորություն, որը շրջապատված է հրաբխային բարձրունքներով և խարամային կոներով՝ Թագավորանիստ, Եռաբլուր և այլն: Հրաբխային բլրակների հարաբերական բարձրությունը կազմում է 30-50մ:

Լայն տարածում ունեն կարճ և սաղր ձորակներ, որոնց բնորոշ է դեպի Արարատյան դաշտ ուղղված թեքություն, դրանք գործում են միայն ձնհալի և հորդառատ անձրևների ժամանակ:

Սարահարթի ռելիեֆում հստակ արտահայտված են իրար վրաձածկող լավային հոսքերի հպակային հատվածները, որոնց եզրային հատվածներում գտնվում են պարագիտիկ խարամային կոներ:

Շրջանին բնորոշ է մինչև 3 աստիճան լանջերի թեքություն:

Եղվարդի ԱԿԽ-ի հանքավայրի տարածքում սողանքային երևույթներ արձանագրված չեն: Դա պայմանավորված է միաձույլ կազմություն էֆուզիվ ապարների լայն տարածմամբ և մերձհորիզոնական տեղադրմամբ: Մոտակա սողանքային մարմինները գտնվում են Գետամեջ և Փարպի բնակավայրերի մոտ, հայցվող տեղամասից համապատասխանաբար 9,5կմ հարավ-արևելք և 14կմ արևմուտք:

Տարեկան ջերմաստիճանային ամպլիտուդը մոտ 30° է: Թերմիկ ռեժիմը բավական բարձր է՝ տարեկան միջին ջերմաստիճանը 9.1° , ամենատաք ամսվանը 22.7° (օգոստոս), իսկ միջին հունվարյանը՝ -6.1° : Տեղումների տարեկան քանակը 407 մմ է, տարվա տաք կեսին (IV-X) ընդամենը 231 մմ, իսկ ցուրտ կեսին (XI-III)՝ 176 մմ: Առավելագույն արժեքները դիտվում են մարտ-ապրիլ-մայիս ամիսներին՝ 151 մմ:

Հարաբերական խոնավության ցուցանիշներն ունեն արտահայտված օրինաչափություն՝ ձմռանը առավելագույն 77-78%, ամռանը՝ 44-47%: Հարաբերական խոնավության ցուցանիշներն ունեն արտահայտված օրինաչափություն՝ ձմռանը առավելագույն 77-78%, ամռանը՝ 44-47%: Տարեկան միջին արժեքը 62%: Շրջանի

առանձնանում է արևի ճառագայթային էներգիայի առատությամբ, արևափայլքի տարեկան տևողությունը 2456 ժամ է:

Շրջանում առկա են միայն ժամանակավոր ջրահոսքեր, որոնք ձևավորվում են հարող լանջերում՝ անձրևաջրերից և ձնհալից: Այդ ժամանակավոր ջրային հոսքերը թափվում են Քասախ գետ: Քասախ գետի կիրճը հանդիսանում է բնական ջրահավաք ավազան տարածաշրջանի բոլոր մակերևույթային և ստորգետնյա ջրերի համար:

Քասախ գետը սկիզբ է առնում Արագած լեռնաշղթայից և գոտևորում է Եղվարդի սարահարթը տարածքը արևմուտքից: Քասախն ունի 89 կիլոմետր երկարություն, ավազանը՝ 1480 կմ²: Նրա մեջ թափվող վտակներից ամենաջրառատը Ամբերդն է: Մա սկիզբ է առնում Արագածի հորդառատ աղբյուրներից և ամռանը տեղ-տեղ պահպանվող ձյան հալոցքային ջրերից: Ամբերդի ռեժիմի կարգավորման համար առանձնապես կարևոր դեր է կատարում լեռնալանջերից քամիների բերած և խոր ձորերում կուտակված ձյունը, որը սովորաբար ստվերի տակ հալվում է դանդաղ ու դրանով իսկ գետահունը մշտապես ապահովում ջրերով: Ամբերդը հոսում է խոր կիրճով: Այն, Արագածում պարբերաբար թափվող տեղումների հետ կապված, մերթ ուժեղ վարարում է և մերթ էլ խիստ նվազում:

Քասախի ջրերը ամբարվում են Ապարանի ջրամբարում և օգտագործվում ոռոգման նպատակով: Մնումը ձնանձրևային է (76 %), հորդանամ է ապրիլ-հունիս ամիսներին:

Տարածքները ներկայացված են շագանակագույն հողերով: Նախալեռնային գոտու շագանակագույն, մեծ մասամբ քարքարոտ, էրոզացված հողերը տարածվում են մինչև 1800մ բարձրությունները:

Շագանակագույն հողերի մակերեսային քարքարոտությունը կազմում է 70.3%, որից 18.8%-ը՝ թույլ քարքարոտ, 17.0%՝ միջակ քարքարոտ, 34.5%-ը՝ ուժեղ քարքարոտ: Շագանակագույն հողերն ձևավորվել են տիպիկ չոր տափաստանային բուսականության տակ, հրաբխային ապարների հողմահարված նյութերի, ինչպես նաև տեղակուտակ, ողողաբերուկ և հեղեղաբերուկ գոյացումների վրա:

Ըստ մեխանիկական կազմի այս հողերը դասվում են միջակ և ծանր կավավազային տարատեսակների շարքին: Կախված ռելիեֆի պայմաններից և էրոզայի ենթարկվածության աստիճանից՝ հանդիպում են ինչպես ավելի թեթև, այնպես էլ ծանր մեխանիկական կազմով հողեր:

Հողերի կլանման տարողությունը համեմատաբար ցածր է, որը պայմանավորված է հումուսի սակավ պարունակությամբ և թեթև կավավազային մեխանիկական կազմով:

Շագանակագույն հողերի ծավալային զանգվածը տատանվում է 1.24-1.48գ/սմ³-ի, տեսակարար զանգվածը՝ 2.50-2.65գ/սմ³-ի, ընդհանուր ծակոտկենությունը՝ 4.38-52.1, խոնավությունը՝ 20-30%-ի սահմաններում: Հողի վերին, պոտենցիալ շերտի հզորությունը տեղամասի սահմաններում կազմում է 5-10սմ, ինչը բացառում է դրա տարանջատված հեռացումը մակաբացման ժամանակ: Հումուսի պարունակությունը կազմել է 2.1-3.2%, pH-ը՝ ջրային քաշվածքում՝ 7.9:

Այս տիպի հողերը պարունակում են մեծ քանակությամբ կարբոնատներ՝ մինչև 10-25%, որն առաջ է բերում հողերի ցեմենտացիա և քարացում: Հողը և փխրուկաբեկորային մայրատեսակը հարուստ են հողալկալի մետաղներով, ֆոսֆորական թթվով և կալիումով: Անմշակ հողերում ստրուկտուրան խոշոր կնձկային է:

Եղվարդի սարահարթի տարածքը ներկայացված է հիմնականում ՀՀ տարածքում լայն տարածում ունեցող տափաստանային հացահատիկային-տարախոտային և օշինդրա-էֆեմերային բուսատեսակներով (նկար 10): Հացազգի և հացազգի-բազմաբուսականությամբ տափաստանները հիմնականում փեստուկային լեռնային տափաստաններ են (*Festuca valesiaca* ձևավորումներ) բարակոտիկ կատարավորի (*Koeleria cristata*), կրակ խայտաբղետի (*Bromus variegata*), դաշտավլուկ սոխուկավորի (*Poa bulbosa*), ճիլ տափաստանայինի (*Phleum phleoides*) և տարազգի բուսականության մասնակցությամբ: Առանձին հատվածներում նկատվում են ոչ մեծ հարուսներ, որոնցում ամբողջությամբ գերիշխում է երիզախոտը/երիզաքիստ երկարամազը:

Տարածված են նաև կիսաանապատային լանդշաֆտներին բնորոշ բուսատեսակներ: Նարդեանների խմբավորումները աչքի են ընկնում իրենց բնորոշ դեղնականաչավուն գույնով. ամառվա սկզբին դրանց ցողունը սկսում է դեղնել, իսկ հուլիսին այդ բույսերի վերգետնյա հատվածը չորանում է:

Եղվարդ բնակավայրի հարակից տարածքներում, արձանագրված է ՀՀ բույսերի կարմիր գրքում գրանցված միայն մի տեսակ՝ Սոխ Օլթիի:

Այն համարվում է վտանգված տեսակ, բուսատեսականին սպառնացող վտանգը կապված է տափաստանների հերկման և գերարածեցման հետ: Աճելավայրերից մեկը Երևանի ֆլորիստիկ շրջանում՝ Նոր Գեղի և Եղվարդ բնակավայրերի միջև: Բույսը աճում է միջին և

վերին լեռնային գոտիներում, ծ.մ. 1500-2300մ բարձրությունների վրա, քարքարոտ լեռնայն տափաստաններում: Բուսատեսակի պահպանության միջոցառումներ չեն իրականացվում:

Տեղամասի տարածքը տեղազննվել է երթուղային եղանակով՝ 50մ հեռավորության երթուղիներով: Սոխ Օլթիի տեսակը արդյունահանման տարածքում չի դիտարկվել:

Կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված տեսակներից տեղամասի շրջանում՝ Եղվարդ բնակավայրի հարակից տարածքներում հայտնի են.

- Քալաշյանի երկարաբեղիկը – ծայրահեղ սահմանափակ արեալով հազվագյուտ տեսակ, որը տարածված է Արայի լեռան հարավային լանջերին՝ Եղվարդից դեպի հյուսիս-արևելք: Տեսակի պահպանության միջոցառումներ չեն իրականացվում:

- Հայկական սևամարմինը – սահմանափակ արեալով տեսակ, Հայաստանի էնդեմիկ: Տարածված է Եղվարդ ավանի շրջանի լեռնատափաստաններում, պահպանվում է «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցում:

Համաձայն ՀՀ կառավարության 2014 թվականի սեպտեմբերի 25-ի «Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների ռազմավարությունը, պահպանության և օգտագործման բնագավառում պետական ծրագիրը և միջոցառումները հաստատելու մասին» N 1059-Ա որոշման ՀՀ Կոտայքի մարզում գրանցված են բնության հատուկ պահպանվող հետևյալ տարածքները.

- Էրեբունու արգելոց,
- «Բանքսի սոճու» արգելավայր,
- «Արզական-Մեղրաձորի» արգելավայր,
- «Հանքավանի ջրաբանական» արգելավայր:

Բնապահպանական միջոցառումների բնութագիր. Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա վնասակար ազդեցության մեղմացման/վերացման նպատակով նախատեսվում են հետևյալ բնապահպանական միջոցառումները.

a. Տեղամասի տարածքում նավթամթերքների, բանեցված յուղերի, քայուղերի կուտակման/պահեստավորման բացառում :

b. Կենցաղային աղբի հավաքում հատուկ անթափանց տարողությունների մեջ, տեղափոխվում մոտակա կազմակերպված աղբավայր համաատասխան ծառայություն մատուցող կազմակերպության ուժերով՝ կնքված պայմանագրի հիման վրա:

c. Արտաթորվող թունավոր նյութերի չեզոքացուցիչ սարքերի տեղադրում :

d. Փոշենստեցման նպատակով փոշեառաջացման ջրում տարվա չոր և շոգ եղանակներին :

e. Կեղտաջրերի հավաքում հորատիպ զուգարանում, որը պարբերաբար դատարկում է հատուկ ծառայության ուժերով : Արտաքնոցի հորում կուտակված նյութի պարբերական տրոհում կենսաակտիվ մանրէաբանական նյութերի կիրառմամբ : Աշխատանքների ավարտից հետո դատարկված փոսը կլցվի քարերով, կծածկվի հողի շերտով :

f. Հանքի խախտված տարածքների ռեկուլտիվացիա :

g. Հանքավայրի շահագործման աշխատանքների ավարտից 2 տարի առաջ, ՀՀ ընդերքի մասին օրենսգրքի պահանջներին համապատասխան, կկազմվի հանքի փակման վերջնական ծրագիրը, որտեղ կնկարագրվեն բացահանքի, ենթակառուցվածքների, արտադրական հրապարակի և ճանապարհների լեռնատեխնիկական վերականգնման վերանայված, փաստացի վիճակին համապատասխանող աշխատանքները:

h. Ընդերքօգտագործման թափոնների կառավարում և վերամշակում :

i. Պատահական գտածոների ընթացակարգի կիրառում : Ընթացակարգն ուղղված կլինի հողային աշխատանքների ընթացքում բացահայտվելիք բոլոր գտածոներին՝ հետևյալ միջոցառումների իրականացման միջոցով.

- Համապատասխան անձնակազմի և պայմանագրով աշխատողների ուսուցում պատահական հնազիտական գտածոների ճանաչման, դրանց հետ վարվելակերպի և արձագանքի ուղղությամբ;

- Հուշարձանների զննության իրականացում, նախքան շինարարական աշխատանքների սկիզբը, երբ հողը մաքրված է , .

- Հնագետների տեղաբաշխումը շինարարության վայրերը վերահսկելու համար, որպեսզի վերջիններս ուղղորդեն հնագիտական գտածոների ճանաչման և արձագանքման գործընթացը հողային աշխատանքների իրականացման ընթացքում,
- Արձանագրությունների կազմում պատահական գտածոներին արձագանքելու համար, ներառյալ աշխատանքի ժամանակավոր դադարեցումը գտածոների հայտնաբերման վայրում և գնահատում հնագիտական մոնիտորինգի միջոցով;
- Անհրաժեշտության դեպքում պետական մարմինների ծանուցում,
- Պատահական գտածոների գնահատման և պեղումների արագացված ընթացակարգերի կիրառում, ազդեցությունների սահմանափակման համար, միաժամանակ նվազեցնելով շինարարական աշխատանքների ուշացումները,
- Մոնիտորինգային գործունեության և պատահական գտածոների արձագանքման վերստուգիչ գրանցումների վարում:

յ.Ըստ կիրառելիության ՀՀ կառավարության 31.07.2014թ.-ի N 781-Ն որոշման դրույթների ապահովում: Պահպանության ենթակա բուսատեսակների պոպուլյացիաների հայտնաբերման դեպքում նախատեսվում է.

- 1) առանձնացնել պահպանվող գոտիներ, որոնք ունեն տեղական նշանակություն և անհրաժեշտ են կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակների՝ սույն կետում նշված նոր պոպուլյացիաների կենսունակության ապահովման նպատակով,
- 2) ժամանակավորապես սահմանափակել առանձնացված պահպանվող գոտիներում տնտեսական գործունեության որոշ տեսակներ, եթե դրանք կարող են բերել նշված բուսատեսակների աճելավայրերի վիճակի վատթարացմանն ու պոպուլյացիաների կենսունակության խաթարմանը,
- 3) տեղափոխել պահպանվող բույսերի առանձնյակները տվյալ տեսակի համար նպաստավոր բնակլիմայական պայմաններ ունեցող որևէ բնության հատուկ պահպանվող տարածք կամ բուսաբանական այգիների տարածք, կամ կարմիր գրքում որպես տվյալ բույսի աճելավայրեր գրանցված որևէ տարածք, իսկ բույսերի սերմերը տրամադրում են համապատասխան մասնագիտացված կազմակերպությանը՝ գենետիկական բանկում պահելու և հետագայում տեսակի վերարտադրությունը կազմակերպելու նպատակով:

կ. Շրջանի կենսաբազմազանության պահպանության նպատակով հանքավայրի շահագործման աշխատանքներին մասնակցող անձնակազմը անցնելու է հատուկ վերապատրաստում և ծանոթանալու է շրջանում հայտնի՝ ՀՀ կենդանիների և բույսերի կարմիր գրքերում գրանցված տեսակների վերաբերյալ:

լ. Ծրագրավորվող աշխատանքների ընթացքում նախատեսված կենսաբազմազանության մշտադիտարկման ժամանակ կենսաբան-մասնագետի ներգրավում, տարածքի կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների հաշվառում, քանակի մոնիթորինգ : ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված տեսակների հայտնաբերման դեպքում մշակվելու և իրականացնելու է տեսակի վերաբնակեցման ծրագիր, ինչի ընթացքում արդյունահանման աշխատանքները պետք է դադարեցվեն :

մ. Կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչները լինելով շարժուն, համեմատաբար պակաս ազդեցության կենթարկվեն: Մարդածին ազդեցությունները նվազագույնի հասցնելու համար նախքան հողային աշխատանքները սկսելը, վաղ գարնան ամիսներին, երբ սողունները նոր են դուրս գալիս ձմեռանոցներից, կկատարվի սողունների ուսումնասիրություն, հավաք և վերաբնակեցում նմանատիպ կենսամիջավայրերում, հատկապես ՀՀ կարմիր գրքում գրանցված տեսակների հայտնաբերման դեպքում: Սողունների հավաքը և վերաբնակեցումը պետք է իրականացվի հատուկ որակավորում ունեցող սողունաբանի կողմից: Ամբողջ աշխատանքների ընթացքում, հատկապես գիշերային ժամերին հնարավորինս պետք է նվազեցվի աղմուկն ու լուսավորությունը:

ն. Աշխատակիցների հրահանգավորում, ծանոթություն անվտանգության տեխնիկայի կանոններին:

ո. Հանքավայրի տարածքի պարագծով տեղադրվելու են նախազգուշացնող նշաններ, ինչը թույլ կտա կանխել անվտանգության տեխնիկայի հրահանգավորում չանցած մարդկանց մուտքը հայցվող տարածք:

բ. Արտադրական տարածքի կանաչապատում թփերով և գաճաճ ծառատեսակներով (սզնի, չմենի, մասրենի) :

գ. Լցակույտառաջացման ժամանակ մակաբացման ապարների վերին շերտի՝ 0.05-0.1մ հզորությամբ ծառամի բեկորներ պարունակող շագանակագույն կարբոնատացված, ցեմենտացված հողերի տարանջատված կուտակում :

ռ. Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության մշտադիտարկումների իրականացում :